

**İLKÖĞRETİM SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DEĞER ALGILARI İLE
KİŞİLERARASI PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

**The Evaluating the Relationship Between Interpersonal Problem Solving
Skills with the Value Perceptions of Primary School Teachers**

Necip IŞIK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

ncpfzl@gmail.com

Nihal YILDIZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, nihal_yildiz_83@hotmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Öğretmenlerin sahip olduğu değer algılarının kişilerarası problem çözme becerisi üzerindeki etkisini belirlemek amacı ile nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada örneklem seçiminde seçkisiz oranlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan 91'i bayan, 109' u erkek olmak üzere toplam 200 öğretmen örneklem grubunu oluşturmuştur

Araştırmada, Schwartz (1992) tarafından geliştirilen Schwartz Değer Envanteri, Çam ve Tümkaya (2007) tarafından geliştirilen Kişilerarası Problem Çözme Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmada verilerin analizinde aritmetik ortalama ($\bar{x}$), standart sapma (s), frekans (f) analizi, t testi, varyans analizi ve korelasyon analizinden (r) yararlanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre değer algılarının; güvenlik ve öz yönelim boyutları açısından cinsiyetler arasında, evrensellik ve hazcılık boyutları açısından yaşlar arasında, hazcılık boyutu açısından kıdemler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kişiler arası problem çözme becerilerinin; probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensizlik boyutları açısından cinsiyetler arasında, kendine güvensizlik boyutu açısından yaşlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kişiler arası problem çözme becerilerinin tüm boyutları açısından kıdemler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Değer algılarının alt boyutları ile kişiler arası problem çözme becerilerinin alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmenleri, Değer Algıları, Kişilerarası Problem Çözme Becerileri

ABSTRACT

The purpose of study research is to analyse the relationship between the value perceptions of primary school teachers and interpersonal problem solving skills. It is used relational screening model in the quantitative research methods to determine the effect of the teachers value perceptions on the interpersonal problem solving skills. In this research, used random rate sampling method the selection of samples. In this context, working in the central district of Konya, the sample group formed a total of 200 teachers including 91 women and 109 men.

In this research, the 'Schwartz Value Survey' developed by Schwartz (1992) and the 'Interpersonal Problem Solving Survey' and 'Personal Information Form' developed by Çam and Tümkaya(2007) was applied. In analysing the data, arithmetic mean($\bar{X}$), Standart deviation(s), frequency (f) analyses, t- test, analyses of variance (r) were used.

According to the results of the value perception; significant differences were found between the sexes in terms of security and self orientation dimensions, between the ages in terms of universality and hedonism dimensions, between the seniority in terms of hedonism dimensions. Interpersonal problem solving skills; significant differences were found between the sexes in terms of negative approach the problems and self- distrust, between ages in terms of insecurity. There were no significant differences between seniority in terms of interpersonal problem solving for the all aspects of skills. Significant relationship were found value perception subscales and interpersonal problem solving skills.

Key Words: Primary School Teachers, Value Perception, Interpersonal Problem Solving Skills

1. GİRİŞ

İnsan doğası gereği bir topluluğa, kültüre bağlı olma arzusu içinde olup tek başına yaşayamaz. Bağlı bulunduğu toplumlar ve kültürler de bu dinamiklerin sürekliliğini sağlayacak, problemlerin çözümünde herkese karşı eşitliği sağlayacak bazı yazılı ve yazısız kuralları vardır. İnsanların, buldukları topluluklara ve kültürlere bağlılığının sürekli olabilmesi için hayatın devamlılığını sağlayan bu kurallara uyması zorunlu bir durumdur. Yazılı kuralları toplumları yöneten devletler belirlerken, yazısız kuralları ise toplumun çeşitli inanç, yargı ve değer ölçütleri belirler. İnsan, toplumun inanç ve değerlerine uygun olmayan bir davranışta bulunursa ya da karar alırsa bunun neticesinde toplumdan dışlanabilir.

Son birkaç yüzyıla baktığımızda değerlerin sosyal bilimler alanında araştırma konusu olarak ele alındığını görmekteyiz. Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimcilerin birçoğu değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000, s.60).

Çelikkaya (1996, s.168) değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır.

Değerler, bireylerin düşünce, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkarlar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluştururlar. Bireyler içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün değerlerini genellikle benimseyip bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanarak daha iyi, daha doğru veya daha adil gibi genel yargılara varma olanağı bulur (Tolan, 1996, s.233). Değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bu nedenle, toplumsal kişi ve bu kişinin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıç noktasını oluştururlar. Kültürel öğeleri göz ardı eden her yaklaşım, yaşanmakta olan toplumsal süreçleri anlamaktan ve açıklamaktan uzak olacaktır (Özensel, 2003, s.220).

Örgütlerde ve kişilerde karar almayı ve uygulamaları belirleyen; fiziksel şartlardan daha çok değerlerdir. Russel (2001), yöneticilerin kişisel değerlerinin şu örgütsel noktalarda etkili olduğunu ileri sürmektedir: Kişisel değer sistemleri yöneticilerin; (1) olayları ve karşılaştıkları sorunları algılamalarını, (2) sorun çözme biçimlerini ve kararlarını, (3) kişilerarası ilişkilerini, (4) başarılı olma isteğini, (5) örgütsel baskıları ve amaçları kabul ya da reddetme derecesini, (6) yönetsel performanslarını etkiler ve (7) etik olan ya da olmayan davranışlar arasındaki farkı ortaya koyması için temel oluşturur (Aktaran: Fırat, 2010, s.75).

Sınıfta örnek bir model olan öğretmenlerin buldukları konum açısından sahip oldukları değerler çok önemlidir. Öğretmenlerin rolleri, sadece sınıfla yaptığı öğretim işiyle bağlantılı değildir. Onların rolleri tüm okulu kapsamaktadır. Bunun için öğretmenler, öğrencileri birey olarak görmeli, değer vermelidir. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarını, yaptıklarını ve ilgilerini dikkate alarak en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve gelişmeleri için çaba harcamalıdır. Yine öğrencilerinde geliştirmek istediği kişilik özelliklerini kendi davranışlarında da onlara göstermelidir. Çünkü öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği ile ilgili birçok araştırma bulgusu vardır (Brophy, Good, 1986, Dickinson, 1990, aktaran: Yılmaz, 2009, s.112). Öğretmenler değerleri kendi rollerinin bir bölümü olarak göstermek istemeseler bile; öğrenciler, öğretmenlerinin değer yargılarından mutlaka etkilenirler (Halstead, Taylor, 2000, aktaran: Yılmaz, 2009, s.112).

İnsanlar günlük yaşamlarında pek çok durumla karşılaşır. Karşılaşılan problemlerin nasıl çözüleceği bireyin kişilik özelliklerine bağlıdır. Bazı bireyler etkili çözüm yollarına başvururken bazılarının ise problem çözmede etkisiz olduğu görülmektedir. Kaynaklanan tüm sorunlar, ihtiyaç duyulan sağlıklı kişilerarası ilişkiler ve insanların yaşamlarını etkin ve uyumlu bir şekilde sürdürebilmeleri için problem çözme becerilerini kullanmalarını gerektirmektedir. Kısaca, problem çözme işlemi, ilişkileri ve nedenleri anlama, yorumlama, seçenekleri değerlendirip uygulama ve böylece zekâyı etkin olarak çalıştırmaktadır (Yüksel, 2008, s.1).

Problem çözme, her şeyden önce belli bir amaca erişmek için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı içermektedir. İçinde bulunulan şartlara uymak, engelleri azaltmak ve sonunda organizmayı bir iç dengeye kavuşturmak gibi etkinlikler hep bu sürecin kapsamına girmektedir. Problem çözme bir zaman, çaba, enerji ve alışırma işidir. Bireyin ihtiyaç, amaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumları ile ilgili olması ve aynı zamanda yaratıcı düşünce ile zekâ, duygu, irade ve eylem gibi unsurları kendinde birleştirmesinden dolayı da çok yönlüdür. Problemleri çözmeye yönelmek bir cesaret, istek ve kendine güven duygusu ile başlamaktadır (Oğuzkan, 1989, 127).

Büyükkaragöz (1995, s.155) problem çözme becerisini, “kişiyi çözüme götürecek bilgilerin kazanılması ve bu bilgilerin kullanıma hazır olacak şekilde birleştirilerek bir sorunun çözümüne uygulanabilme düzeyi olarak” tanımlamıştır. Stevens (1998, 12-17) Problem çözme sürecinin aşamalarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Problemin anlaşılması,
- Gerekli bilgilerin toplanması,
- Problemin köküne inilmesi,
- Çözüm yollarının ortaya konulması,
- En iyi çözüm yolunun seçilmesi,
- Problemin çözülmesi. (Akt: Güçlü, 2003, 276).

İnsan yaşamı boyunca birçok farklı insanla iletişim kuran sosyal bir varlıktır. Bu iletişim durumunda insanlar arasında birçok nedenden dolayı çatışma ortaya çıkmaktadır. Çatışma insan yaşamının ve ilişkilerinin kaçınılmaz bir parçasıdır. Kişilerarası çatışma aslında bir kişilerarası problem durumudur. Kişilerarası problem çözme, sosyal problem çözme olarak nitelendirilmektedir. Sosyal problem çözme “bir kişinin günlük yaşamda karşılaşılan problemleri tanımlanması ya da etkili çözüm yollarını bulması veya uyum sağlamasında, kendi kendini yöneten bilişsel ve davranışsal süreçler” olarak tanımlanmaktadır (Çam ve Tümkaya, 2008, s.3).

Kişilerarası problem çözme becerisi, insanların sahip oldukları düşünceleri, inançları, değerleri ya da gereksinimleri arasındaki farklılıklardan doğan problemlerini çözümleyerek sosyal ve duygusal uyum sağlamalarına denir (Pellegrini ve Urbain, 1986, aktaran: Terzi, 2003, s.2). Kendall ve Fischler (1984) yapmış oldukları araştırmalarında kişilerarası problem çözme becerisine sahip olan bireylerin özelliklerini şöyle sıralamışlardır:

- a. Kişilerarası sorunlara duyarlık,
- b. Problemlere alternatif çözümler getirebilme,
- c. Çözümü gerçekleştirmede gerekli olan yöntemleri açık bir şekilde ifade edebilme,
- d. Bireyin toplumsal davranışlarının olası sonuçlarını düşünme,
- e. Diğer kişilerin davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirebilme (Aktaran: Terzi, 2003, s.3).

Bireyin geçmiş yaşantıları, değerleri, algı gücü ve tutumları problem çözme yeteneğini, değişik oranlarda etkileyebilmektedir. Bireyin daha önceki yaşantılarının toplamı, onun kimliğini, oluşturmaktadır. Dolayısıyla kimliğin oluşumunda etkili olan düşünceleri, duyguları, inançları, değerleri, bilgisi, hareketleri, kullandığı kelimeler ve yaptığı işler vb. özellikleri yaşantılarının sonucudur ve bir dereceye kadar, gelecekte yapacağı işlerin de belirleyicisidir (Dökmen, 2008, aktaran: Baltacı, 2010, s.39).

İnsan hayatının her alanına etki eden değerler, öğretmenlerinde öğrencilere verdikleri eğitim süreçlerinde pek çok alana etki etmektedir. Görevi insan yetiştirmek olan öğretmen, insanlarla sıkı bir etkileşim içinde olmasından dolayı hayatı boyunca pek çok kişilerarası problem ile karşı karşıya kalmaktadır. Sınıf yönetiminde öğrencilerle, veli-öğretmen ilişkilerinde velilerle ve öğretmen-yönetim ilişkilerinde yönetimle ilgili pek çok kişilerarası problemi öğretmen en adil ve uygun bir şekilde çözmek zorundadır. Özellikle temel değerlerin geliştirilip, en fazla etkileneceği ve model alınan en çok olduğu 7-12 yaş grubuna eğitim verecek olan ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin kişilerarası problem çözme de alacakları kararın önemi bu bakımdan oldukça fazladır. İlköğretim sınıf öğretmenlerin yetiştikleri aileden, kültürden, toplumdaki inançlarından aldıkları ve hayatlarının her alanını etkileyen değerlerin, kişilerarası problem çözmedeki etkisini belirlemek bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ilköğretim sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş ve kıdem değişkenlerine göre değer algıları hangi düzeydedir?

2. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş ve kıdem değişkenlerine göre kişilerarası problem çözme becerileri hangi düzeydedir?

3. Sınıf öğretmenlerinin değer algılarının alt boyutları ile kişilerarası problem çözme becerilerinin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu araştırma da, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik, ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey, ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2007, 77). İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırma, çoğunlukla ilişkisel (associational) araştırma olarak adlandırılır (Büyüköztürk vd, 2008, 20).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmada örneklem seçiminde seçkisiz oranlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Konya ili merkez ilçelerinde (Meram, Karatay, Selçuklu) bulunan okul ve öğretmen sayısına göre oranlamaya gidilerek toplamda 20 ilköğretim okulu ve 2011-2012 eğitim öğretim yılında bu okullarda görev yapan 200 öğretmenin örneklem grubunu oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada alt problemlerin çözümüne ilişkin veriler, öğretmenlere eş zamanlı olarak uygulanan üç farklı anket ile toplanmıştır. Uygulama safhasında öğretmenlere Kişilerarası Problem Çözme Envanteri, Schwartz Değerler Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu çoğaltılarak dağıtılmıştır.

2.3.1. Schwartz Değerler Listesi (SDL)

Shalom Schwartz tarafından geliştirilen Schwartz Value Survey (SVS) / Schwartz Değerler Ölçeği (SDÖ) kapsamlı ve uluslararası kabul görmesinden ötürü en uygun araç olarak seçilmiştir (Schwartz, 1992). Ayrıca Schwartz, kültürler arası ortak değerlerin olduğuna ilişkin kuramı gereği, ölçeği kırk dört ayrı ülkede doksan yedi grup üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre şekillendirmiştir. Bu nedenle kültürler arası geçerliği ispatlanmış bir ölçektir (Schwartz, 1992). Türkiye ölçeğin geliştirilmesi aşamasında uygulama yapılan ülkelere birisidir. Ayrıca Türkiye'de SDÖ, geliştirilme aşaması dışında da farklı araştırmalarda kullanılmış ve Türkiye için uygunluğu kanıtlanmıştır. SDÖ, daha önce Türk araştırmacılar tarafından kullanıldığı için yeniden tercümesine gerek duyulmamıştır (Kusdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 61-62). Araştırma sonuçlarının incelenmesi sırasında iç güvenilirliği tekrar test edilmiş ve yeterince yüksek bir (Cronbach Alpha 0.887) değere ulaşılmıştır. SDÖ toplam 57 değerden oluşmaktadır. Toplam 57 değer ise 10 alt boyutta gruplandırılmıştır. Bu alt boyutlar; güç, başarı, hazcılık, uyarılma, özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum, güvenlik olarak sıralanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerden, tüm değerler listesini baştan sona okumaları ve listede yer alan her bir değeri kendi yaşamları açısından ne kadar önemli görüyorlarsa ona göre (0 ile 7) arasında puanlamaları istenmektedir.

2.3.2. Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (KPÇE)

Envanter ilk olarak 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yaklaşım ve becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Çam ve Tümkaya, 2007). Daha sonra lise öğrencileri (15-18 yaş) (Çam ve Tümkaya, 2008), son olarak da yetişkinler (30-73 yaş) için (Çam, Tümkaya ve Yerlikaya, 2009) aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Her üç örnekleme de envanterin kullanılabilirliğine ilişkin yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Envanter, Probleme Olumsuz Yaklaşım (POY), Yapıcı Problem Çözme (YPC), Kendine Güvensizlik (KG), Sorumluluk Almama (SA) ve Israrcı-Sebatkâr Yaklaşım

(ISY) olarak adlandırılan beş alt ölçekten oluşmaktadır. Envanterde beş dereceli yanıt seçenekleri olan toplam 50 madde yer almaktadır. Envanterin yetişkin örnekleminde alt ölçekler için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları POY (.90), YPÇ (.88), KG (.68), SA (.74) ve ISY (.67) olarak bulunmuştur. Test-tekrar tekniğinde hesaplanan güvenilirlik katsayıları sırasıyla; .82, .72, .71, .62 ve .69'dur.

2.4. Verilerin Toplanması

Kullanılacak ölçme araçları yeterli sayıda çoğaltılmış ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı 2011–2012 eğitim-öğretim yılı Nisan-Mayıs ayları içerisinde uygulanmıştır. Uygulamalar, örneklem listesi doğrultusunda her bir okulda araştırmacı tarafından yapılması sağlanmış, uygulamaya katılan öğretmenlerle görüşülerek anket hakkında bilgi verilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde SPSS 18 paket programı kullanılmış, aritmetik ortalama ($\bar{x}$), standart sapma (s), frekans (f), t testi, varyans ve korelasyon (r) analizlerinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR VE SONUÇLAR

Bu bölümde değer algıları anketi, kişilerarası problem çözme anketi ve kişisel bilgi formundan elde edilen verilerin analizlerine ve yorumlamalara yer verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde değer algılarının öz yönelim ($t=-2,448$ $p<0.05$), evrensellik

Tablo 1: Cinsiyet Değişkeni ile Değer Algılarının Alt Boyutları Arasındaki t Testi Sonuçları

Değer Boyutları	Cinsiyet	N	x	ss	t	p
Güç	Bay	109	25,5872	5,91797	-,328	,743
	Bayan	91	25,8462	5,08794		
Başarı	Bay	109	30,0826	3,95607	-,656	,513
	Bayan	91	30,4176	3,11650		
Hazcılık	Bay	109	15,8716	3,85645	-1,462	,145
	Bayan	91	16,6154	3,22411		
Uyarılım	Bay	109	16,0459	3,72774	-,728	,468
	Bayan	91	16,4176	3,43209		
Öz yönelim	Bay	109	36,3578	4,61584	-2,448	,015
	Bayan	91	37,8022	3,52521		
Evrensellik	Bay	109	56,5413	6,84827	-1,876	,062
	Bayan	91	58,1429	4,82026		
İyilikseverlik	Bay	109	57,0000	5,91295	-,028	,978
	Bayan	91	57,0220	4,99105		
Geleneksellik	Bay	109	35,5872	4,88424	-,244	,807
	Bayan	91	35,7473	4,27289		
Uyum	Bay	109	24,9266	3,06022	-,679	,498
	Bayan	91	25,1978	2,48202		
Güvenlik	Bay	109	43,2110	5,47904	-2,602	,010
	Bayan	91	44,9011	3,16598		

($t=-1,876$ $p<0.05$) ve güvenlik ($t=-2,602$ $p<0.05$) alt boyutları açısından cinsiyetler

arası anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında bayan öğretmenlerin öz yönelim ($x=37,8022$) , evrensellik ($x=58,1429$) ve güvenlik ($x=44,9011$) değerlerine verdikleri önemin, erkek öğretmenlerin öz yönelim ($x=37,8022$) , evrensellik ($x=58,1429$) ve güvenlik ($x=44,9011$) değerlerine verdikleri öneme oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları düzeyinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 2: Yaş Değişkeni ile Değer Algılarının Alt Boyutları Arasındaki Varyans Analizi Sonuçları

Değer Boyutları	Yaş	N	x	ss	f	p
Güç	20-25	12	25,7500	3,79294	,984	,401
	26-30	37	26,1622	4,23290		
	31-35	57	24,6491	5,61087		
	36 üzeri	94	26,1596	6,09830		
Başarı	20-25	12	31,0000	2,41209	,819	,485
	26-30	37	30,1351	3,27586		
	31-35	57	29,6842	3,94225		
	36 üzeri	94	30,5106	3,61819		
Hazcılık	20-25	12	17,7500	2,13733	2,731	,045
	26-30	37	17,3243	2,41585		
	31-35	57	15,5789	3,90031		
	36 üzeri	94	15,9574	3,81540		
Uyarılım	20-25	12	16,7500	3,72034	,200	,897
	26-30	37	16,4595	3,46085		
	31-35	57	16,1930	3,27020		
	36 üzeri	94	16,0638	3,84878		
Öz yönelim	20-25	12	38,8333	2,03753	1,222	,303
	26-30	37	36,5676	4,22651		
	31-35	57	36,5439	4,75120		
	36 üzeri	94	37,2447	4,02328		
Evrensellik	20-25	12	55,7500	4,71217	2,674	,048
	26-30	37	56,6486	5,47325		
	31-35	57	55,9474	7,75155		
	36 üzeri	94	58,5106	4,98329		
İyilikseverlik	20-25	12	57,1667	3,24271	,689	,560
	26-30	37	56,1622	5,38265		
	31-35	57	56,6316	6,48799		
	36 üzeri	94	57,5532	5,12136		
Geleneksellik	20-25	12	35,6667	2,60536	,067	,977
	26-30	37	35,7568	3,48334		
	31-35	57	35,8421	4,58565		
	36 üzeri	94	35,5106	5,21319		
Uyum	20-25	12	25,0833	2,27470		

	26-30	37	24,5135	2,51243	,950	,417
	31-35	57	24,8596	3,03808		
	36 üzeri	94	25,3723	2,83217		
Güvenlik	20-25	12	45,5833	2,42930		
	26-30	37	43,3243	4,87655	1,355	,258
	31-35	57	43,3509	5,55328		
	36 üzeri	94	44,4149	4,08356		

Tablo 2 incelendiğinde değer algılarının hazcılık ($f = 2,731$ $p < 0.05$) ve evrensellik ($f = 2,674$ $p < 0.05$) alt boyutları açısından yaş değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında 20-25 yaş grubu ($x = 17,7500$) ile 26-30 yaş grubunun ($x = 17,3243$) hazcılık alt boyutuna 31-35 yaş grubu ($x = 15,5789$) ile 36 ve üzeri yaş grubundan ($x = 15,9574$) daha çok önem verdiği görülmektedir. Hazcılık alt boyutunda yaş ilerledikçe öneminin azaldığı, evrensellik alt boyutunda ise en fazla önem verilen yaşın 36 ve üzeri ($x = 58,5106$) olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları düzeyinde yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 3: Değer Algılarının Alt Boyutları ile Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri Arasındaki Varyans Analiz Sonuçları

Değer Boyutları	Kıdem	N	x	ss	f	p
Güç	1-10 yıl	75	25,0000	4,84907		
	10-20 yıl	102	25,8824	6,05796	1,523	,221
	20 üzeri	23	27,2174	5,11643		
Başarı	1-10 yıl	75	30,0267	3,34492		
	10-20 yıl	102	30,3333	3,75047	,215	,807
	20 üzeri	23	30,4783	3,78837		
Hazcılık	1-10 yıl	75	17,0133	2,65337		
	10-20 yıl	102	15,7941	3,92337	3,160	,045
	20 üzeri	23	15,4348	4,33617		
Uyarılım	1-10 yıl	75	16,3867	3,23784	,225	,799
	10-20 yıl	102	16,1765	3,82387		
	20 üzeri	23	15,8261	3,74957		
Öz yönelim	1-10 yıl	75	36,9200	4,47443		
	10-20 yıl	102	37,0196	4,07839	,073	,930
	20 üzeri	23	37,3043	4,03884		
Evrensellik	1-10 yıl	75	56,0933	6,87568		
	10-20 yıl	102	57,8235	5,12306	2,482	,086
	20 üzeri	23	58,6522	6,58931		

Tablo 4: Cinsiyet Değişkeni ile Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin Alt Boyutları Arasındaki t Testi Sonuçları

İyilikseverlik	1-10 yıl	75	56,9467	5,35974	,012	,988
	10-20 yıl	102	57,0686	5,31067		
	20 üzeri	23	56,9565	6,88528		
Geleneksellik	1-10 yıl	75	35,4667	4,13075	,106	,900
	10-20 yıl	102	35,7843	4,97046		
	20 üzeri	23	35,7391	4,56486		
Uyum	1-10 yıl	75	24,7733	2,70422	1,072	,344
	10-20 yıl	102	25,0980	2,92653		
	20 üzeri	23	25,7391	2,57995		
Güvenlik	1-10 yıl	75	43,8267	5,05476	,137	,872
	10-20 yıl	102	44,1471	4,36774		
	20 üzeri	23	43,7391	4,58473		

Tablo 3 incelendiğinde değer algılarının hazcılık ($f = 3,160$ $p < 0,05$) alt boyutu açısından sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ortalamalar dikkate alındığında 1-10 yıl mesleki deneyimi olan öğretmenler ($x = 17,0133$) için hazcılık alt boyutunun önemi 10-20 yıl mesleki deneyimi olan öğretmenler ($x = 15,7941$) ile 20 ve üzeri mesleki deneyimi olan öğretmenlerden ($x = 15,4348$) fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin ilk yıllarında değer algılarından hazcılık alt boyutlarına daha çok önem verdiği fakat kıdem ilerledikçe azaldığı görülmektedir. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları düzeyinde kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Kişilerarası Problem Çözme Boyutları	Cinsiyet	N	x	ss	t	p
Probleme olumsuz yaklaşma	Bay	109	27,3119	8,14191	-2,497	,013
	Bayan	91	30,5714	10,31304		
Yapıcı problem çözme	Bay	109	56,2018	10,43834	,420	,675
	Bayan	91	55,5495	11,53667		
Kendine güvensizlik	Bay	109	9,0367	3,17084	-2,047	,042
	Bayan	91	10,0000	3,47691		
Sorumluluk almama	Bay	109	17,0734	4,66410	-1,633	,104
	Bayan	91	18,0989	4,11246		
Israrıcı sebatkâr davranma	Bay	109	24,2294	4,97891	-,002	,998
	Bayan	91	24,2308	4,95329		

Tablo 4 incelendiğinde kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma ($t = -2,497$ $p < 0,05$) ve kendine güvensizlik ($t = -1,633$ $p < 0,05$) alt boyutları açısından cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında bayan öğretmenlerin probleme olumsuz yaklaşma ($x = 30,5714$) ve kendine güvensizlik ($x = 10,000$) düzeylerinin bay öğretmenlerin probleme olumsuz yaklaşma ($x = 27,3119$) ve kendine güvensizlik ($x = 9,0367$) düzeylerine oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları düzeyinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 5: Yaş değişkeni ile kişilerarası problem çözme boyutları arasındaki varyans analizi sonuçları

Kişilerarası Problem Çözme Boyutları	Yaş	N	x	ss	f	p
Probleme olumsuz yaklaşma	20-25	12	31,1667	12,18668	2,340	,075
	26-30	37	31,1351	11,37776		
	31-35	57	29,6491	9,04452		
	36 üzeri	94	27,0532	7,88815		
Yapıcı problem çözme	20-25	12	53,9167	12,97871	,509	,677
	26-30	37	56,3243	10,77563		
	31-35	57	54,7719	12,37223		
	36 üzeri	94	56,6809	9,82559		
Kendine güvensizlik	20-25	12	9,2500	3,19446	3,26	,023
	26-30	37	10,5405	4,13383		
	31-35	57	10,0000	3,58569		
	36 üzeri	94	8,7660	2,67777		

Sorumluluk almama	20-25	12	19,0833	5,63202	1,11	,344
	26-30	37	18,0541	5,09873		
	31-35	57	17,7368	3,66219		
	36 üzeri	94	17,0213	4,42617		
Israrıcı sebatkâr davranma	20-25	12	23,8333	5,90583	,414	,743
	26-30	37	24,7027	4,85835		
	31-35	57	23,6842	5,39893		
	36 üzeri	94	24,4255	4,62459		

Tablo 5 incelendiğinde kişilerarası problem çözme becerilerinin kendine güvensizlik ($f = 3,263$ $p < 0.05$) alt boyutu açısından yaş değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında 20-25 yaş grubu ($x = 9,2500$) ile 36 ve üzeri yaş grubunun ($x = 8,7660$), 26-30 yaş grubu ($x = 10,5405$) ile 31-35 yaş grubundan ($x = 10,000$) daha az kendilerine güvendikleri görülmektedir. Kendine güvensizlik 26-35 yaş arasında birbirine yakinken 36 yaştan sonra önemli miktarda artmaktadır. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları düzeyinde yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 6: Mesleki Kıdem ile Kişilerarası Problem Çözme Boyutları Arasındaki Varyans Analizi Sonuçları

Kişilerarası Problem Çözme Boyutları	Kıdem	N	x	ss	f	p		
Probleme olumsuz yaklaşma	1-10 yıl	75	29,6533	10,61423	,774	,462		
	10-20 yıl	102	28,5686	8,79976				
	20 üzeri	23	27,0000	6,62639				
	1-10 yıl	75	54,9867	12,16385				
Yapıcı problem çözme	10-20 yıl	102	56,9118	10,16702	,905	,406		
	20 üzeri	23	54,4348	9,91246				
	1-10 yıl	75	10,0000	4,07033			1,883	,155
	10-20 yıl	102	9,2843	2,90911				
20 üzeri	23	8,6087	2,10495					
Sorumluluk almama	1-10 yıl	75	17,3467	4,82531	,118	,889		
	10-20 yıl	102	17,6373	4,40699				
	20 üzeri	23	17,7391	3,26437				
	Israrıcı sebatkâr davranma	1-10 yıl	75	24,5067			4,97120	,231
10-20 yıl		102	24,1275	5,07697				

yıl				
20	23	23,7826	4,48185	
üzeri				

Tablo 6 incelendiğinde mesleki kıdem ile kişilerarası problem çözmenin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ortalamalar açısından bakıldığında ise kıdem ilerledikçe probleme olumsuz yaklaşma, kendine güvensizlik ve ısrarcı sebatkar davranma boyutlarında düşüş yaşandığı gözlenmektedir.

Tablo 7: Sınıf Öğretmenlerinin Değer Algıları ile Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Değerler	KPÇB	Probleme olumsuz yaklaşma	Yapıcı problem çözme	Kendine güvensizlik	Sorumluluk almama	Israrcı sebatkâr davranma
Güç		,022	-,021	,008	-,059	-,011
Başarı		-,141*	,136	-,150*	-,082	,192**
Hazcılık		,072	,028	,036	-,020	,114
Uyarılım		,008	,106	-,025	,004	,261**
Öz yönelim		-,194**	,150*	-,208**	-,223**	,130
Evrensellik		-,224**	,114	-,214**	-,217**	,056
İyilikseverlik		-,175*	,171*	-,101	-,191**	,159*
Geleneksellik		-,176*	,051	-,059	-,160*	-,034
Uyum		-,185**	,130	-,156*	-,189**	,079
Güvenlik		-,204**	-,003	-,210**	-,339**	-,012

**p<0.01 , * p<0.05

Tablo 7’de sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki korelasyon görülmektedir. Değer algılarının; başarı, uyarılım ve iyilikseverlik alt boyutları ile kişilerarası problem çözme becerilerinin ısrarcı sebatkâr davranma alt boyutu arasında ve değer algılarının öz yönelim, iyilikseverlik alt boyutları ile kişilerarası problem çözme becerilerinin yapıcı problem çözme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Değer algılarının evrensellik, uyum, güvenlik alt boyutları ile kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma, yapıcı problem çözme, kendine güvensizlik, sorumluluk almama alt boyutları arasında; değer algılarının iyilikseverlik, geleneksellik alt boyutları ile kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma, sorumluluk almama alt boyutları arasında; değer algılarının öz yönelim alt boyutu ile kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma, kendine güvensizlik, sorumluluk almama alt boyutları arasında; değer algılarının başarı alt boyutu ile kişilerarası problem çözme becerilerinin probleme olumsuz yaklaşma, kendine güvensizlik alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

4.TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre değer algılarının güvenlik ve öz yönelim alt boyutları bayan öğretmenlerde erkek öğretmenlere oranla daha fazla çıkmıştır. Diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Yılmaz’ın (2009)

yaptığı araştırmaya göre bayan öğretmenlerin evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik değerlerine verdikleri önemin erkek öğretmenlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırma ile sadece güvenlik değerinde benzerlik olduğu görülmektedir. Ancak diğer alt boyutlardaki bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha fazla değeri önemli görmeleri ile örtüşmemektedir. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) tarafından yapılan araştırma da evrensellik, öz yönelim ve güç değerleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ancak evrensellik ve öz yönelim erkek öğretmen adaylarının lehine iken güç boyutu sadece bayan öğretmen adaylarının lehine olduğundan araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Sarı (2005) tarafından yapılan araştırma da ise bütün değerlerde erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmenlerden daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu da araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Değer algılarının alt boyutları ile yaş ve kıdeme göre analiz edildiğinde hazcılık ve evrensellikte anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Yaşa göre hazcılık ve evrensellik farklılık gösterirken, kıdeme göre sadece hazcılıkta anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Uncu (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin değer algılarında başarı, evrensellik yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının yaş değişkenine göre anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma ile evrensellik boyutunda bulunan anlamlı fark örtüşürken, diğer boyutlarla olan anlamlı farklar örtüşmemektedir. Yine Uncu'nun (2008) araştırmasına göre mesleki kıdem ve değer boyutları arasında sadece güvelik boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Araştırma da ise sadece hazcılık ile anlamlı fark bulunmasından dolayı örtüşmemektedir.

Araştırmada verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular da ise kişilerarası problem çözme becerilerinin alt boyutları olan probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensizlik düzeylerinin bayan öğretmenlerin bay öğretmenlerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Arslan ve diğerleri (2010) tarafından ergenler üzerinde yapılan araştırmaya göre probleme olumsuz yaklaşma, yapıcı problem çözme, kendine güvensiz yaklaşım ve ısrarcı-sebatkar yaklaşımın cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu farklılık kızların erkeklere oranla daha fazla puan ortalamasına sahip olması şeklindedir. Araştırmada cinsiyete göre sadece probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensizlik arasındaki anlamlı farklılık çıkması açısından örtüşmemektedir. Araştırmanın bulguları ile probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensizlik düzeylerinde bayanların lehine olması açısından örtüşmektedir. Öğretmenlerin kişilerarası problem çözme becerilerinin alt problemlerinden olan kendine güvensizlik alt boyutu yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir. Nacar (2010) tarafından yapılan öğretmenlerin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerileri konulu araştırma da yaşa göre yapıcı problem çözme ve kendine güvensizlik alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermiştir. Bu da araştırmanın güvensizlik düzeyinde anlamlı farklılık bulunması ile örtüşürken, yapıcı problem çözme düzeyinde bulunan anlamlı farklılık olmaması ile örtüşmemektedir. Araştırmada mesleki kıdeme göre problem çözme becerilerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yine Nacar (2010) tarafından yapılan araştırmada mesleki kıdeme göre yapıcı problem çözme ve kendine güvensizlik boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ancak araştırmada ki bu bulgu yapılan araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir.

Araştırmada öğretmenlerin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenerek alt boyutların birçoğunda pozitif ve negatif

yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Literatürde daha önce böyle bir çalışma yapılmamıştır. Ancak değer algıları ile çeşitli değişkenler ve kişilerarası problem çözme ile çeşitli değişkenler arasında farklılık ve ilişkileri yoklayan araştırmalar yapılmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Araştırma bulgularına göre bayan öğretmenlerin değer algılarının alt boyutları güvenlik ve öz yönelime verdikleri önem erkek öğretmenlerden daha fazladır. Yani bayan öğretmenler için yaratıcı olmak, özgür olmak, bağımsız olmak, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık vermek, aile güvenliği, temiz olmak gibi değerler erkek öğretmenlere göre daha önemli değerlerdir.

Öğretmenlerin yaşlarına göre değer algılarının alt boyutları olan hazcılık ve evrensellikte anlamlı farklılık bulunmuştur. Hazcılık boyutunda 31 yaşa kadar daha önemli iken sonraki yaşlarda öğretmenlerin verdiği bu önem azalmaktadır. Evrensellik boyutunun ise 36 yaştan sonra öğretmenler için önemi artmaktadır.

Öğretmenlerin kıdemlerine göre değer algılarının alt boyutu olan hazcılıkta anlamlı farklılık göstermiştir. Özellikle mesleğin 10. yılına kadar yaşamdan zevk almak ve isteklerine düşkün olmak gibi değerler daha fazla iken 10. yıldan itibaren bu önem azalmaktadır.

Araştırma bulgularına göre bayan öğretmenlerin kişilerarası problem çözme becerilerinde probleme olumsuz yaklaşımları ve kendine güvensizlik yaşamaları erkek öğretmenlere göre daha fazladır.

Kişiler arası problem çözmenin alt boyutlarından olan kendine güvensizlik açısından yaşa göre anlamlı farklılık görülmüştür. Öğretmenlerin yaşlarına göre kişilerarası problem çözmede kendilerine güvensizlik yaşamaları en fazla 26-30 yaş arasında ki ez az yaşadıkları dönem ise 36 yaş ve üzerindedir.

Kişilerarası problem çözme becerilerinin alt boyutları açısından öğretmenlerin kıdemleri ile anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öneriler

Değer algılarının alt boyutlarına erkek öğretmenlerin daha az önem vermesinden dolayı erkek öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim verilebilir.

Elde edilen bulgular ışığında bayan öğretmenlere kişilerarası problem çözme becerilerinin iyileştirmeye yönelik hizmet içi eğitim seminerleri hazırlanabilir.

Farklı değişkenler açısından sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler incelenebilir.

Sadece Konya ili ile sınırlı olan bu çalışmanın sonuçlarının daha genel geçer olması için farklı şehirlerde, farklı branşlarda öğretmenlerle de benzer çalışmalar yapılabilir ve paylaşılabilir.

Kaynakça

- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, Y. (2010). **Ergenlerde Saldırganlık Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi**. İlköğretim Online, C:9 S:1
- Bacanlı, H. (2002) **Değer Tercihleri: Psikolojik Kavram Analizleri**. Ankara: Nobel
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1995). **Genel Öğretim Metodları**. Konya: Göksu.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2008). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çam, S. ve Tümkaya, S. (2008). **Kişilerarası Problem Çözme Envanteri Lise Öğrencileri Formu'nun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması**. Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, c: 5. S: 2.
- Çelikkaya, H. (1996). **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**. İstanbul: Alfa.
- Dılmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkkılı, Y. (2008). **Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Değerler Eğitimi Dergisi, C:6 S:16.
- Fırat, N. Ş. (2010). **Okul Müdürü ve Öğretmenlerin Okul Kültürü ile Değer Sistemlerine İlişkin Algıları**. Eğitim ve Bilim, S:35.
- Güçlü, N. (2003). **Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerisi**. Milli Eğitim Dergisi, (160).
- Karasar, N. (2007). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. (22. baskı) Ankara: Nobel Yayın
- Kızılcılık S., Erjem, Y. (1992). **Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü**. Konya: Günay.
- Kuşdil, M. E., Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). **Türk Öğretmenlerin Değerler Yönelimi ve Schwartz Değer Kuramı**. Türk Psikoloji Dergisi, C:15 S:45.
- Nacar, F. S. (2010). **Sınıf Öğretmenlerinin İletişim ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Oğuzkan, A. F. (1989). **Orta Dereceli Okullarda Öğretim: Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler**. Ankara: Emel.
- Öğülmüş, S. (2001). **Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi**. (3.baskı) Ankara: Nobel.
- Özensel, E. (2003). **Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer**. Değerler Eğitimi Dergisi, S: 1.
- Schwartz, S. (1992) **Universals in the Content And Structure of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests in 20 Countries**. In Advances in experimental social psychology (M.P. Zanna, Ed.; vol 25, pp. 1-65), San Diego: Academic Press. (http://infolab.stanford.edu/~jure/pub/misc/darja_clanek.pdf)
- Terzi, Ş. (2003). **Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Beceri Algıları**. Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, C:1 S:2.
- Tolan, B. (1996). **Toplum bilimlerine giriş**. Ankara: Murat & Adım Yayıncılık.
- Uncu, Ü. (2008). **Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Değer Yönelimlerinin Çok Boyutlu olarak İncelenmesi (İstanbul İli Örneği)**. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, E. (2009). **Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Değerler Eğitimi Dergisi, C:7 S:17.

Yüksel, Ç. (2008). **Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İlişkilerinde Yaşadıkları Problemleri Çözme Becerilerinin Belirlenmesi**. Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.